

מהליכותיו והנהגותיו

הרב הזיל דמעות על עכוב קראונים עבור ההזתישבות בקדום¹

כמה ימים לאחר חג החנוכה ה'תשל"ו היו כמה קרוונים של ישיבות בני עקיבא ב"בית בלומה" בפתח תקוה. הדבר נודע לנו (למזכירות גוש אמונים) ביום חמישי אחר הצהרים. היינו זקוקים לקרוונים אלה כאויר לנשימה, לגרעין אלון מורה, שזה עתה הסכימה הממשלה על עלייתו. ניסינו להשיג את המזכיר ולא השגנוהו. שוב נסינו ולא עלה בידינו. בשעה 10:00 בערב לערך החלטנו להתקשר לרב. הרב אמר לנו להמשיך לנסות לאתרו. בערך ב- 12:30 התקשרנו שוב לרב נריה. הוא אמר שאם לא נאתר את המזכיר, נשקול מה לעשות בשעות הבוקר. בשעה 4:00 בבוקר הגענו לדלת הבית בכפר הרוא"ה. הרב יצא בחלוק, הזיל דמעה ועוד דמעה - וכתב מכתב מרגש לבית בלומה. בשעה 6:00 כבר אתרנו את המנופים וכצפי שעה לפני שבת הגענו עם הקרוונים, והמשפחות הדליקו נרות בקרוונים.

כן לא אשכח היאך בכה הרב והתייפח כשביקר את עצורי המחותרת בחול המועד סוכות. הרב משה לוינגר

עם ישראל צריך אותו בימית²

כאשר שרויה היתה ישיבת ימית במשבר בעקבות הסכמי "קמפ דייויד", הרב נריה בא לשכנע את אנשי כפר מימון ואת צוות הרמ"ם בישיבת "בית יהודה" ל"שחרר" את בעלי (הרב יעקב אריאל, כיום רבה הראשי של רמת גן) לחודשים אחדים ול"השאיל" אותו לישיבת ימית, עד שימצא ראש ישיבה קבוע. השיחות איתם התארכו, וכך, אחר שבעמל רב הוא השיג את הסכמתם, הרב פנה אלי לקבל את הסכמתי. השעה היתה מאוחרת וכולנו היינו עייפים. הרב אמר לי: "אין צורך במלים. עינייך אומרות הכל - זקוקים לאבא ולבעל בבית. אבל עם ישראל צריך אותו בשעה קשה זו בימית". ובכך נסתיימה השיחה. מאז ועד הפינוי - במשך שלוש שנים - היה בעלי בימית חמישה ימים בשבוע.

הרבנית נחמה אריאל

1 מתוך "נרו מאירי" עמ' 5-64.

2 מתוך "נרו מאירי" עמ' 41.

בכיו של הרב בימית מהדהד עד היום באוזני¹

מוקד נוסף - המאבק לעצירת הנסיגה בימית: למרות הבעיה החינוכית שבהעברת תלמידים לחבל ימית - דבר העשוי לסכן שנת לימודים שלימה - הוקמו מסגרות חינוכיות לתלמידי ישיבות בני עקיבא ולתלמידות האולפנות בחבל ימית. יתירה מזו, מקימי ישיבת "גבול ישראל" באופירה הרחוקה, היו שישים תלמידי שביעיות ושמיניות משיבות בני עקיבא: כפר הרוא"ה, אור עציון, באר שבע ועוד. למרות האחריות הרבה שבשיגור תלמידים בתקופת בחינות הבגרות להקים ישיבה ב"סוף העולם" - האישור ניתן.

מעל הכל, הצטרף הרב נריה עצמו עם משפחתו לתושבי ימית, והשתלב בישיבת ימית. לא כאן המקום לעמוד על מלוא חלקו של הרב נריה זצ"ל בתהליך עצירת הנסיגה, השתתפותו בדיונים, בהחלטות ובפעילויות אחרות ערב חורבן ימית. על דבר אחד ידובר: הדמעות: הרב נריה זצ"ל בכה הרבה באותם ימים - פשוטו כמשמעו. כאחרים - הרב דיבר, הרב נאם, אך היה היחידי שראיתי בוכה בדמעות שלישי בעת התפילה. בעת אמירת תהלים בציבור, במזמור פ"ג, בהגיעו לפסוקים: "אמרו, לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד... אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלקים", היה הרב נריה זצ"ל פורץ בבכי מר באין מעצור. בכיו מהדהד עד היום באזני הרב ישראל אריאל

אם יש מי שהורס - אנו תפקידנו לבנות²

מעמד שלא ישכח היה זה, כאשר הגיע הרב לביתנו לאחר שכל העיר התרוקנה מיושביה, הבתים הפכו לתל חרבות, וביתנו נותר כשריד בתוך החורבן. הרב בא להפד. הוא עמד על מפתן הדלת, ניסה לומר מילים אחדות, אך פרץ באנחת שבר, וזרם הדמעות לא פסק. דומני, הדמעות לא היו לשוא. את סיני איבדנו - זמנית - אך כל התלמידים הרבים שהיו בימית, וכן המבוגרים, כל מי שראה את הרב בגילו (הוא היה אז בסביבות גיל השבעים!) עוזב את משמרתו בישיבת כפר הרוא"ה ו"הולך עם הצאן" באשר הם שם במאבק, כל מי ששמע את תפילותיו וראה את דמעותיו, קלט את ה"מסר" העיקרי: על ארץ ישראל יש להאבק, על ארץ ישראל יש לסבול, על הנסיגה והחורבן יש לבכות. מול המשבר בעם יש להוסיף אמונה, להוסיף ערכים. אם יש מי שהורס - אנו תפקידנו לבנות! דמעותיו של הרב נריה זצ"ל יחללו לעצמותיהם וללשדם של רבים רבים שראו את כאבו עין בעין.

דומה שעל כגון זה אמר הנביא: "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש שכר לפעלתך נאם ד'... וישבו בנים לגבולם" (ירמיה לא, טו-טז). לא נטעה אם נאמר, שאת השכר ראה הרב נריה זצ"ל עוד בימיו. שכן, כל אותם רבים שהיו שותפים לכאב בימית, מצאו את דרכם ברבות הימים, בהתיישבות הגדלה ומתרחבת ברחבי ארץ ישראל שנתרו בידינו: בחבל עזה, ביהודה, בשומרון ובגולן. אישית, הנני נפגש בהם בכל אתר ואתר כחיל החלוץ והולך לפני המחנה. את "חידק" אהבת הארץ שהקרין הרב נריה זצ"ל, נטלו עמם, והזרעים שנזרעו בימית, נבטו מאוחר יותר

1 מתוך "נרו מאיר" עמי 69-70.

2 מתוך "נרו מאיר" עמי 70-71.

בעשרות עשרות יישובים שצמחו במרחבי ארץ האבות, יישובי "תורה ועבודה", ברוח אם ישיבות בני עקיבא.

הרב ישראל אריאל

הרב ידע להביט קדימה ולדאוג לעתיד¹

כשהצטרף הרב נריה למשפחות שבאו לעצור את הנסיגה בסיני - היתה בכך תרומה חשובה. קודם כל בדוגמא האישית - דומני שהיה בין זקני הרבנים שהגיעו. פעילותו הרבה לארגון שיעורים ופעילות לנוער הרב שהגיע לחבל, הוא סיפור בפני עצמו... אני זוכר מספר אסיפות רחוב.

...הרב נריה הרבה להתפלל וביקש שנתפלל הרבה, אבל שנהיה מוכנים לכך שאולי כבר נגזרה הגזירה. אני מודה ומתוודה שבאותה תקופה נראו לי דבריהם של האחרים (שאמוח שעלינו להאמין שלא תהיה נסיגה), אך בפרספקטיבה של עשר שנים ויותר, נראה לי שהרב הביט קדימה קדימה. הוא דאג למשבר שעלול לקרות (במיוחד לצעירים) אם יאמינו בכל ליבם שלא תהיה נסיגה, מול מציאות הפוכה. כרבן יוחנן בן זכאי בשעתו (עיין גיטין נו), הוא דאג לעתיד, ולכן גם דבריו בתקופה המוקדמת היו מתוך דאגה עמוקה וראיית העתיד.

גדליה גינזבורג

נקים שתי ישיבות הסדר בימית ובמעלות²

באותם ימים הלך רוב מספרם של בני ישיבות הסדר, והם הורגשו בכל פינה. היו אף גדודי צנחנים ושריון שהיו בנויים בעיקר על "הסדרניקים". המפגש עם פעילותו של הרב ועם המציאות החדשה, בה בני התורה הפכו לכח של ממש מבחינה מספרית ואיכותית, הביא אותי להכרה המחודשת, כי עולם החינוך הוא הזירה העיקרית. שם יוכרע גורלו ועתידו של עם ישראל. מצאתי את עצמי יום אחד בחדר קטן ב"מרכז ישיבות בני עקיבא" יחד עם הרב צוקרמן שליט"א, חבר המרכז יעקב דרוי ע"ה, וכמובן - הרב נריה זצ"ל. על הפרק עמדה השאלה, האם להקים ישיבת הסדר חדשה, ובמידה שכן - היכן. ההצעה שעמדה על הפרק היתה להקים ישיבה בימית, העיר שהיתה באותם ימים בתכנון בלבד. הצעה אחרת להקים ישיבה במעלות, עיירת העולים, שסבלה באותם ימים מפגיעת מחבלים ומהרג ילדים רבים בבית הספר. הספק אם להקים ישיבת הסדר אחת, נגמר בהחלטת הרב נריה: "אז נקים שתי ישיבות הסדר, אחת בימית ושניה במעלות"! ואכן, כך היה. ההחלטה היתה כרוכה בסיכונים לא מעטים: האם "איכשר דרא"? - האם ניתן יהיה לשכנע בוגרי שמינית להקים עוד שתי ישיבות? - האם ימצאו הכוחות הארגוניים? האם ימצאו המשאבים הכספיים? - אך על כל הספקות גבר

1 מתוך "נרו מאיר" עמי 78.

2 מתוך "נרו מאיר" עמי 69.

הצו "העמידו תלמידים הרבה" (אבות א, א), ותחושת החובה למלא את הארץ בתורה ולמנוע מצב של הקמת עיר בישראל בלא תורה!

הרב ישראל אריאל

"ברוך מציב גבול אלמנה"¹

כשעלינו לקרקע במחולה, הרב כתב לנו מגילת יסוד ואחר כך את מגילת האזרח. הוא הבין וראה את גודל השעה, את מהלכי התחיה הלאומית, כפי שכתב לנו: "תורת ד' התמימה, עליה מסרו נפשם אבות, תאיר ותצהיר בלב בנים, ואדמת ארץ הבחירה תניב יבולה להקים דור חדש על ציון ועל ירושלים".

כשבאתי לבקשו שיכתוב עבורינו את מגילת היסוד... כשמע מה בקשתי... הרב ישב ותן זמן קצר סיים את הכתיבה בסגנונו הבהיר, המיוחד והיפה. וכי מי התאים יותר ממנו לכתוב לנו: "ויהיו נא בתינו בתי תורה ועבודה קורנים באור ד', מגדלים דורות ישרים לכל הקדוש לישראל ולארצו".

הרב שאל היכן המקום המדויק של מחולה. לימים כשביקר הרב לראשונה במחולה, נשק לאדמה וביך בשם ומלכות ובהתרגשות רבה "ברוך מציב גבול אלמנה".

הרב הוציא את מפת ארץ ישראל ובמקביל לכך מפה נוספת של התנחלות השבטים, ועל מפות אלו קבענו היכן המיקום המדויק. הרב, כמו "אוגדור" ותיק הרוכן על המפות לחפש את היעד, החליט שהמיקום המדויק הוא בנחלת מנשה על גבול שבט יששכר.

יהודה ריינס

לנו יש החלטה² 111

בשנת ה'תשמ"ט לערך השתתפתי בעצרת תמיכה גדולה שנועדה לחזק את ידיו של ראש הממשלה דאז, מר יצחק שמיר. הרב נאם אף הוא, הנני נזכר במשפטים אחדים מנאומו הנפלא, משפטים שנחקקו בזכרוני מאז ולעד: "לגויים ישנן שתי החלטות, החלטה 242 והחלטה 338, ולנו יש החלטה אחת, החלטה 111: "אתה אחד, ושמן אחד, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

נאמן זרובבל

כל יהודי החפץ להתנחל בארץ ישראל אין למנוע זאת ממנו³

על המקום המקסים "נוה צוף" עטו דתיים וחילונים, ואני אישית - עז רצוני היה להקים יישוב דתי. בהיודע הדבר לארציאלי (בן למושביניק בכפר החא"ה), לחץ עלי לזמן גם את החילוניים,

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 82.

2 מתוך "נרו מאיר" עמ' 9-98.

3 מתוך "נרו מאיר" עמ' 181.

ולהקים במקביל גרעין חילוני. לא הצלחתי לגבש מתוך הגרעין החילוני מנהיג, וכך, בלית ברירה, משכתי אחרי את שני הגרעינים.

בהתקרב שעת העליה, ובהכירי את סוג האנשים (שרבים מהם היו "אנטי דתיים" מובהקים) לא הסכמתי להתנחל אתם יחדיו במצודה. לעומת זאת, "גוש אמונים" וארציאלי, איש הקשר, לחצו עלינו להתנחל יחדיו במצודה. וכך, הציע ארציאלי, לקבל את הרב משה צבי נריה זצ"ל, כבורר. לאחר שהרב שמע את טענותינו, הוא פנה אלינו ואמר: "איך אפשר למנוע מיהודי להתנחל בארץ ישראל? הרי גם חילוני - יהודי הוא, ואם הוא רוצה לקיים מצוה להתנחל בארץ ישראל, אסור למנוע זאת ממנו!" באשר לבעיות ה"אנטי", הוא הבטיח לשוחח עם הגרעין החילוני, כך שחיינו לא יהפכו לגיהנום, כפי שהגדרנו זאת.

הרב הציע לחלק את המצודה לשניים, אך במשך שלושה חודשים נקיים חיי קיבוץ ונאכל בחדר אוכל משותף, בית הספר יהיה ממלכתי דתי ואסור יהיה בשבתות ובחגים להכניס כלי רכב לחצר המצודה. אורחים חילוניים יחנו מחוץ לגדר, המטבח המשותף יהיה כשר וינהל על ידיו.

כאן באה לשיאה אהבתו הכנה ליהודי באשר הוא יהודי!

יורם שיאון

דאגה אמתית וכנה למתישבים בכל רחבי ארץ ישראל¹

הגעתי לישיבה בגוש קטיף. הרגשתי שהרב נריה היה חרד מאד לשלומן של גוש קטיף: איך חיים התושבים, מה יהיה, מה עושה הממשלה וכו' (זה היה לפני חתימת ההסכמים). הוא דיבר על הדברים הללו בהתרגשות כל כך גדולה, עד שממש הגיע לבכי. היה מורגש שדאגתו היא דאגה אמיתית וכנה לתושבים ולארץ ישראל.

הרב יהודה זולדן

אני רוצה את האנשים כמו שהם²

במסגרת המכון קיימנו מפגשים בין דתיים וחילונים. לפני כמה שנים היה לי קשר עם תיכון שז"ר בבת ים. תלמידי התיכון הזה ביקשו לפגוש בני נוער דתיים בני גילם. פניתי לרב זצ"ל בכפר הרא"ה ואמרתי לו שמא הייתי רוצה להביא את תלמידי התיכון הזה לכפר הרא"ה, שיתרשמו מהמקום ומהתלמידים, וביקשתי רשותו לארגן מפגש זה. ללא היסוס, ללא פקפוק, הרב הסכים. אני זוכר ששאלתי האם יש צורך לאמר לתלמידים לבוא עם בגדים מיוחדים. הוא אמר לי: "אל תאמר שום דבר, אני רוצה את האנשים כמו שהם". מאד התרשמתי מתשובה זו. זה היה יום מרתק. בבוקר מוקדם הגיעו שני אוטובוסים מבת ים. בנות בגילאי 16-17 שלא היו אף פעם בבית מדרש, וודאי שלא בישיבה תיכונית. הבנים, זה עם עגיל באוזן, וזה עם שער ארוך, חלקם עם כיפות, חלקם בלי, הגיעו כביכול ל"כוכב אחר", לכפר הרא"ה.

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 158.

2 מתוך "נרו מאיר" עמ' 5-194.

קבלת הפנים היתה מאד נעימה.

היה מחזה מיוחד, לראות איך החבר'ה מכפר הרוא"ה מסבירים להם מהו "בית מדרש" ומהי "גמרא", מהי "חברותא" ומהו "סדר היום". היה יום חורפי עם שמש חורפית בחוץ. בסביבות 11:00-12:00 יצאנו החוצה, וישבנו לקבוצת דיון משותפת על הדשא. דברנו על עיניי זהות יהודית, על חינוך וארץ ישראל. באופן בלתי צפוי הגיע הרב נריה זצ"ל. הוא התקרב, ובאופן טבעי התישב על הדשא אתנו ביחד. הקשיב, לא התערב - בסקרנות אמיתית הקשיב לדו שיח שהתנהל. לפתע, תלמיד מבת ים שישב לידו שאל איזו שאלה מסוימת. שמתי לב שהרב רוצה לענות. ראיתי אותו מניח את ידו על כתפו של התלמיד, מחבק אותו חיבוק אבהי, מלטף, ובעיניים מלאות אהבה מסביר לו את התשובה.

אני הרגשתי איך הילד הזה "נמס" כולו. יושב לידו יהודי - אולי בסביבות גיל שמונים, והוא, נער בן שש עשרה - והרב מלטף אותו, מסביר לו בנועם, באהבה. ראיתי לנגד עיני את עומק המושג של "אהבת ישראל", של "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב). הרב נריה ישב איתנו כמה דקות. אחר כך הוא התנצל שהוא צריך ללכת, למרות שבאמת היה רוצה להשאר. לאחר שהלך, שאל אותנו אחד התלמידים: "תגידו, מי זה היה"? ענו לו התלמידים: "זה ראש הישיבה". שאל אותם: "מה זה ראש הישיבה"? אמרו לו: "זה האבא שלנו, המנהיג שלנו". אמר התלמיד: "ואיפה הוא גר"? אמרו לו תלמידי כפר הרוא"ה: "הוא גר כאן, איתנו". אמר התלמיד: "מה, ואתם יכולים לגשת אליו, ולדבר איתו? כל היום"? אמרו לו: "כן, עשרים וארבע שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע. כבר חמישים שנה הוא כל הזמן איתנו". ראיתי שהתלמיד חושב רגע, מהרהר, ואז הוא אמר משפט שיצא לו מהלב, אמיתי: "אם אלו המחנכים שלכם, אם זה ראש המחנכים שלכם, עכשיו אני מבין איך אתם יוצאים ככה"!

אבי ראט

לעיתים אפשר להעביר מסר בשירה יותר מאשר בנאום מבריק¹

בשנים האחרונות יצא לי ללוות את הרב בעניינים שונים הקשורים למאבק הגדול על ארץ ישראל. היו אלו הצהרות, כינוסים, הפגנות. ראיתי את כאבו הגדול. ראיתי כיצד במישור האישי הפרטי כל כך כואב לו הנושא של ארץ ישראל. היה זה נראה כאילו דבר נקרע מתוכו. הרעד עבר בגופו כשהוא דיבר על ארץ ישראל, כשעסק באותן סוגיות קשות, שהיה צריך לפסוק בהן ולהדריך את תלמידיו החיילים. ראיתי אדם מיוסר על כך שהוא הגיע למציאות שאלו הסוגיות העומדות על הפרק. יכולתי לראות כיצד אדם כל כך אוהב, ולבו כל כך כואב. זה היה הרב נריה! אני נזכר בעצרת גדולה שהיתה בכיכר מלכי ישראל בתל אביב, בתקופה של ועידת מדריד. עשרות אלפי אנשים בכיכר, עשרות נכבדים ישבו על הבמה, וכל אחד נושא את דברו. אני ישבתי קרוב אל הרב וראיתי אותו מרוכז וחושב, מתכוון לשאת דבריו. המנחה קרא לרב משה צבי נריה. הרב נריה נעמד מול המיקרופון. הוא לא דיבר, הוא לא נשא נאום כיכרות, לא

1 מתוך "נרו מאיר" עמ' 196.

עוד בסדרת "מאורות נריה"

מאורות נריה - חנוכה, פורים וימי אדר

מהדורה ראשונה - כסלו תשנ"ז, אדר תשנ"ז (כל נושא בחוברת נפרדת)

מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת בכרך אחד - אדר תשנ"ח

מאורות נריה - אלול ותשרי אלול תשנ"ז

להזמנות וכן למשלוח הערות, כתבים, שיעורים וספורים נוספים

(בנושאים שכבר יצאו, וגם בנושאים נוספים שבע"ה עוד יצאו) ניתן לפנות ל:

מרכז נריה, ת.ד. 210 קרית מלאכי, מיקוד: 83102, טלפקס: 08-8503823

או: ת.ד. 269 רחובות, טל': 08-9453661

התייחס לאסטרטגיה פוליטית. הוא עמד, מתבונן בקהל העצום שהם פרי טפוחיו, פרי חינוכו, והתחיל לשיר: "ויהודה לעולם תשב וירושלם לדור ודור" (יואל ד, כ), עוד פעם ועוד פעם. עד עכשיו המנגינה והנגון מהדהדים בתוכי ובכיכר כולה. לעיני כל התקשורת העולמית עמד הרב נריה זצ"ל ושר בקולו ובסגנונו. שמעתי הרבה נאומים במהלך חיי, מעולם לא שמעתי נאום כל כך קצר ואמיתי כניגון זה.

אבי ראט

מזנהגותיו של אבא

על ברכת המזון אמר כי בעצם היתה צריכה להקרא "ברכת הארץ", שכן משמעות הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך" (דברים ח, י).
 - בהקשר לארועי הימים: הזכרתי את סגנון הדיבור של פרופסור לייבוביץ. התגלגלה השיחה על "קונטרס היויכוח", שפרסם אבא בזמנו, כנגד טיעוני לייבוביץ שלא יכולה להיות מדינה יהודית מודרנית שתתנהג על פי ההלכה. הקונטרס התפרסם בעיתון "בטרם" של מפא"י וכן בספר "שלילה לשמה". הודפס ב"צניף מלוכה" (עמ' 299-323). לאחר פרסום הקונטרס, סיפר לי אבא, שהרב יוסף דב הלוי סולובייצ'יק נתן לו מחמאה, באמרו: "אתה היחיד שענית לו כהלכה".

מדברי אבא בהיותו מרותק למיטת חליו, נכתבו ביום ראשון כ"ו בחשוון תשנ"ו 4:15 אהה"צ (איני יודע מי הכותב):

ארץ ישראל זקוקה לחיזוק גדול בחומר וברוח, אנחנו עומדים לפני מצבים קשים.
 שיהיה לנו כח להתמודד עם מצבים קשים, פיזית ורוחנית!
 צריך כוחות חזקים!

שריבנו של עולם יתן לנו את הכוחות הדרושים!
 שהקב"ה יתן לנו כח ואומץ!

יהודים ירגישו אשר אור לנו בציון, אור לנו ביהודים כאלה, וישמשו ילדיהם דוגמא של חיי ארץ ישראל, יהודים עמלים בתורה ובמצוות, הקב"ה האיר להם מירושלים.
 תזכרו ותזכירו לציבור הזה, כמה חיכיתי לזכות לאור הקדוש והטהור הזה, לילדים האלה -
 "אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלם" (ישעיה לא, ט)¹.
 רבנו של עולם, תהא דרכנו, תהא ישועתנו, באור הגדול הזה!

הרב פתמיה נריה

1 והאור - האש - הלא מפיץ הרבה אור - המעי.